

אין עוד מלבדו

לע"נ מו"ר הגאון ר' יצחק אייזיק ב"ר בנימין זאב מנצח זצוק"ל
נלב"ע י"ב תמוז תשפ"ג

ועד שבועי שנמסר ע"י אחד הדרשנים שליט"א

פרשת שמות

יתקיים בו: וַיִּתֵּן לְךָ מִשְׁאֵלֹת לַבֶּן (תהלים לז, ד), וכעין מה שכ' האוה"ח הק' (בראשית מו, ז. בתוך דבריו שם): כי סמא דיסורי - קבולי (התרופה ליסורים היא קבלתם).

שכרו של המקבל יסורים באהבה

וכמובא בגמ' ברכות (ה.): אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא, כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר וְהָיָה כְּפָאֵר הַחֲלִי (ישעיהו נג, י), יכול אפילו לא קבלם מאהבה? תלמוד לומר אִם תִּשְׁמַע אֶשְׁמֹעַ נַפְשׁוֹ, מה אשם לדעת, אף יסורין לדעת, ואם קבלם מה שכרו? יִרְאֶה זָרַע יִצְרִיךָ יָמִים, ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא' וְחִפְּץ ה' בְּיָדוֹ יִצְלַח (שם).

ועל זאת יתפלל כל חסיד (ע"פ תהלים לב, ו) שיזכה להודות ממעמקי הלב על כל קושי, ושנאמין בכל לב שאוצר ומטמון עצום מסתתר מאחורי כל קושי הכי "פצפון", וכמו שהגמ' בערכין (טז): אומרת: עד היכן תכלית יסורים? כלומר, מהי היחידה הכי קטנה של צער שכבר נחשבת כייסורים? ועל תשובתה הנודעת: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים, שיש טירחה לחזור ולקחת את השלישי וכפירש"י שם, כבר מקיים את המובא באבות דְרַבִּי נֶתַן: מאה פעמים בצער מפעם אחד שלא בצער, ומשם כל יחידת צער זה מכפיל במאה, וזה מבהיל למתבונן כמה שווה התעברות על קושי, והעיקר לשנן לעצמו יומם ולילה שלא יהיה ליבו חלוק על המקום, והמקום אשר אתה עומד עליו, עכשיו, אדמת קודש הוא... (ע"פ שמות ג, ה).

"הגזרה אמת, והחריצות שקר"

לאחר שיועציו האסטרטגים של פרעה הודיעו לו שבקרב ידרוך כוכבו של מושיען של ישראל, מקבל פרעה הרשע

וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ - כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ (שמות א, יב) אומר ר' מאיר שפירא זת"ע התורה מתחילה לספר בלשון עבר: וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם: וַיָּמֶת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצָמוּ... וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ (שם, ה-ח), ואז התורה מוסיפה בלשון הווה: וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ (שם, יב), למה לא כאשר עינו אותו - בלשון עבר? אומר ר' מאיר שפירא זת"ע התורה מגלה לנו כאן יסוד חשוב ביהדות: "מעשה אבות סימן לבנים", שלא רק במצרים ככה קרה, אלא זה ישאר תמיד על פני ההיסטוריה, תמיד-תמיד עם ישראל יגדל ויפרוץ דוקא מתוך העינויים והצרות.

האור מפציע דוקא מתוך החושך

וזהו אחד הטעמים שאוכלים ביצה בליל הסדר, כי כל המאכלים הבישול מרכז אותם, שונה מהם היא הביצה, שככל שנבשל אותה היא תלך ותתקשה, כך גם כלל ישראל הבישול והעינויים מחזקים ומחשלים אותנו. וכמו שהשפת אמת אומר: והיא שעמדה לאבותינו ולנו, מה שעמד לנו בכל הדורות זה דווקא אלו שעמדו עלינו לכלותנו. וכבר כ' בזוהר (תצוה, עמ' קפד): "לית נהורא, אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא" [אין אור, אלא זה היוצא מתוך החושך]. דאמנם פעמים נראה שהקב"ה: מְכַסֶּה שְׂמַיִם בְּעָבָיִם - ונהיה חושך בכך, אך עי"ז הוא גם - הַמְכִינִי לְאַרְצֵי מִצְרַיִם (ע"פ תהלים קמז, ח).

תרופת היסורים

וכך חייב אדם להתאמן ולהודות על הקשיים, ולקיים: וַאֲנִי בְּחִסְדְּךָ בְּטַהֲרֵי יָגַל לְבִי בְּיִשׁוּעַתְךָ (תהלים יג, ו) - עוד לפני שהישועה הגיעה, ולקיים: וְהִתְעַנַּג עַל ה' - בזמן הקושי, ואז

החלטה מרחיקת לכת וחסרת תקדים: כל הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיְאָרְהָ פִּשְׁלִיכָהוּ (שמות א, כב), מבהיל, הרג המוני של כל בן שיוולד, כדי להציל את ממלכת מצרים. ובנפלאות תמים דעים, דווקא התינוק המבוקש... חומק לו בקלילות מהגזרה, ומשייט לו בארגז מוזר על שפת היאור... ומוצא את דרכו היישר אל ארמון המלוכה... משתעשע על ברכי המלך...

זהו בעצם אחד השיעורים המדהימים בעולם שאמור ללמד אותנו פרק בהלכות אמונה והשגחה, ולתת לנו מימד ותבונה חדשה ועמוקה על עוצמת השגחתו ית' וש-אין חֲכָמָה וְאִין תְּבוּנָה וְאִין עֲצָה לְנַגֵּד ה' (משלי כא, ל), וְעֵצַת ה' היא - לבדה - תִּקְוֶם (משלי יט, כא), "וגם אם אתאמץ בעצות ותחבולות, וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולסמוך נפשי..." המילים הקדושות של רבי מאיר מאפטא ז"ל, וכמה שהגזרה אמת והחריצות שקר וכדברי הרמב"ן הידועים (בראשית לז, טו).

המזימות המרחיקות - שקירבו

וכבר התורה מלאה בלימוד הקריטי הזה. וכמו שלמדנו בשיעור הגדול בחריצות האחים: "הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ, אִם מְשׁוּל תִּמְשַׁל בָּנוּ" (בראשית לז, ח), "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הֲיֵה בְעַל הַחַלְמוֹת הַלְזָה בָּא: וְעַתָּה לָכוּ וְנַחֲרֶ-גְהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת, וְאָמְרָנוּ סִיָּה רָעָה אֶכְלֶ-תְּהוּ, וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה סַלְמַתְיוֹ" (בראשית לז, יט-כ), מטרת האחים המוצהרת בכל הענין היתה: לבטל את החלוצות של יוסף, ולבסוף לא רק שלא הרחיקו את יוסף מהחלום אלא הם אלו שבזכותם התממש החלום.

מסופר בגמ' (סוכה ג): על שלמה המלך, שהיה מלאך המוות מתראה לפניו. יום אחד, ראה שלמה המלך את מלאך המוות עצוב. שאל אותו שלמה: מדוע אתה עצוב? אמר לו: כי אני צריך לקחת את נשמתם של שני אנשים שמשמשים כסופרים שלך, רצה שלמה המלך להציל אותם, מה עשה? מסר את אותם סופרים בידם של השדים, וצווה על השדים להשיא אותם הרחק הרחק לעיר 'לוז', ששם לא שולט המוות. אך מיד כשהגיעו לכניסת העיר, מתו שני הסופרים.

למחרת ראה שלמה המלך את מלאך המוות עליז ושמח, שאל אותו: מדוע אתה כה שמח? אמר לו: זוכר אתה את אותם אנשים ששלחת ללוז? ובכן, תדע, שצווה עלי הקב"ה לקחת את נשמתם בשערי לוז, ולא ידעתי כיצד אוכל לגרום להם להגיע לשם, ולכן הייתי עצוב, והנה, אתה בעצמך באת לעזרתי ושלחת אותם בדיוק לאותו מקום שבבילי, מיד פתח שלמה ואמר: רגליו של אדם הן ערבות לו, ולמקום שנתבע לשם הן לוקחות אותו.

יסוד עצום ניתן ללמוד מכאן, והוא, שצריכים אנו לדעת, שיש השגחה פרטית מדויקת על החיים של כל אחד ואחד, ועל זה אנו אומרים בכל יום: 'מלך ממית ומחיה'. מי שמת, ה' ממית אותו. ומי שחי, ה' מחיה אותו. ממילא, כל זמן שה' רוצה שיחיה האדם, שום דבר לא יכול לפגוע בו, וה' רוצה גם רוצה, שיחיה כל אחד מעם ישראל.

חשיבות ה"נושא בעול"

"וַיֵּרָא בְּסִבְלֹתָם" (שמות ב, יא) "נתן עיניו ללבנו להיות מיצר עליהם" (כמובא בב"ר), כדי להזהות עם הסבל שלהם משה נתן גם את עיניו וגם את ליבו, לא מספיק לראות בעיניים את הסבל, אלא גם לפתוח את הלב לסבל הזה, לנסות להרגיש את הזולת.

במדרש מסופר שהיה משה בוכה ומצטער בצערו של כל יחיד, ואומר: מי יתן מותי תחתיו, והנה מזדמן לו לגאול את ישראל והוא מתנגד, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרַעֲהוּ וְכִי אֹדְעִיָּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים, וכך נמשך הדבר במשך שבעה ימים (!!!) הקב"ה מנסה לשכנע את משה, עד שחרה אף ה' בו, וכ"כ למה? מפני שפחד לגרום צער לאהרון, עד שהבטיחו הקבה: "וַיִּרְאֶךָ וְשִׁמַּח בְּלִבּוֹ" (שם ד, יד). מסופר על רבי ישראל סלנטר שבתחילה הוא החליט שהוא יהיה נחבא אל הכלים, ולשם כך הוא שינן את כל הש"ס בע"פ, וכמ"כ למד את מקצוע הנגרות, כדי שבד עם התעסקותו במלאכה יוכל גם ללמוד מבלי שיתפרסם הדבר, לבסוף הוא החליט שלא לשם כך ניתנו לו כוחות כאלו גדולים, והוא התחיל למסור שיעורים, עד שנתפרסם בכל העולם כולו, באותה התקופה אף הוצע לו להיות ראש הישיבה החשובה ברמיילס, ורבי ישראל נעתר לבקשה כדי שיוכל להרביץ תורה בפני האריות שבחבורה, ואכן כך היה, לאחר תקופה קצרה הוא ראה שזה יכול לפגוע במעמדו של בעל התכלת מרדכי שהיה ראש ישיבה במקביל אליו, הוא קם ועזב, ואפילו שהיתה כאן הרבצת תורה, כי אם יש מישהו שמצטער אני לא נכנס לזה.

אותו הדבר מסופר על רבי עקיבא איגר שבא לחותנו לשבת, וחותנו התפאר בו שהוא מגדולי הלמדנים, והנה ניגשו בני העיר לשוחח עמו בלימוד, אך הוא שתק, חותנו התאכזב והודיע לו שהשידוך בטל, אמר הרע"א תן לי להישאר כאן עד סוף השבוע, ואכן החותן הסכים, וכך היל', והנה בסוף השבוע הוא ניגש לכל מי שדיבר עמו בלימוד והאיר את עיניו בהרבה גמ' ורמב"ם שנעלמו מעיניהם, וראו שהוא גדול וענק עצום בתורה.

שאלו חותנו: למה ביישתי בתחילת השבוע? ענה הרע"א:

בתחילת השבוע היה כאן עוד חתן למדן ופחדתי שאם ארצה את דברי אף אחד לא יסתכל על השני, החלטתי לשתוק ולספוג את עלבוני העיקר שההוא לא יפגע, זוהי היתה ההנהגה של משה רבינו שאפי' דברים גדולים וחשובים מאוד לאין ערוך לא עושים כשיש מישהו שנפגע מכך.

סר לראות - מפתח החיים

"וַיֵּרָא מִלְאָךְ ה' אֱלֹהֵי בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה, וַיֵּרָא וְהָיָה הַסְּנֶה בַעַר בְּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינְנוּ אֶפְסָל. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא יִבְעַר הַסְּנֶה. וַיֵּרָא הַשֵּׁם כִּי סָר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי וַיֹּאמֶר, אֵל תִּקְרַב הַלֵּם, שֶׁל נְעֻלֶיךָ מְעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קִדָּשׁ הוּא" (שמות ג, ב-ה). במעמד זה, שולח הקדוש ברוך הוא את משה לגאול את עם ישראל.

התורה מציינת "וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרֵאוֹת - וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה". ה' קרא למשה רק אחרי שמהה סר לראות. מה הפירוש "סר לראות"? המדרש (שמות רבה ב', ו') מביא שתי דעות: רבי יוחנן אומר שמהה הלך חמשה צעדים לכיוון הסנה הבווער, וריש לקיש אמר שמהה לא עשה צעדים כלל, אלא הוא פשוט סובב את ראשו כדי להביט בסנה. ברור שאם משה רבנו לא היה סר לראות היה מפסיד הכל, וזה נורא מאד למתבונן עד כמה סר לראות זה מפתח החיים, ועד כמה עלינו לשים לב למה שהקב"ה מדבר אלינו, ממש כל היום.

גם רבי עקיבא סר לראות

מה היה תחילתו של רבי עקיבא? אמרו, בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר. אמר: מי חקק אבן זו? אמרו לו: המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו: עקיבא אי אתה קורא "אבנים שחקו מים"? מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו: מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשים כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה. ונתבונן, כמה אנשים עברו ליד סלעים שנחצבו על ידי מים ושום דבר לא יצא מהם?

ולהבדיל להבדיל, האגדה מספרת על אחד מגדולי המדענים בעולם שגילה את כח המשיכה, שזה היה כשישב בגינתו ותפוח נפל על ראשו, ומזה הגיע לתגלית ששינתה את פני העולם. ואם נתבונן, כמה תפוחים הכו על קודקודם של בני אדם וכלום לא יצא מזה...

הסרת המנעול מעל אזיקי ההרגל

"של נעלך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת

קודש הוא", אמר אחד הצדיקים: אם רק נזכה להסיר את המנעול מעל כח ההרגל, נזכה להבין בערכו של המקום בו אנו עומדים, כח ההרגל הורג באיטיות את הדברים הכי נשגבים בעולם, בן אדם עומד בשיחה עם אדון העולם יש דבר יותר מרגש מזה? כמה חבל שלא נותנים לב לכך.

הברכת כהנים באושוויץ שאין לה תחליף

את הסיפור הבא סיפר רב בית כנסת גדול בקהילה חשובה בארצות הברית: בשעת תפילת שחרית, הוא שם לב שאחד המתפללים (ניצול שואה) עוזב את בית הכנסת כל פעם לפני 'ברכת כהנים'. הדבר עורר את תשומת ליבו והוא החליט לברר את העניין עם אותו מתפלל. עלה בדעתו להזמין את אותו מתפלל לסעודת החג בביתו ובכך ידע האם יציאתו מבית הכנסת מוקדם היא בשל אילוצים כל שהם או בכוונה תחילה. וכך הוא אכן עשה, בתחילת תפילת החג ניגש אליו הרב והזמין אותו לסעודת החג שתיערך בביתו לאחר התפילה. אך גם הפעם להפתעתו, קצת לפני ברכת כהנים – היהודי הנ"ל מקפל את טליתו ויוצא מבית הכנסת. הרב הרגיש תחושת החמצה וחשב שהלה עזב את בית הכנסת והלך לביתו.

עם סיום התפילה כשהרב יצא מבית הכנסת, הוא ראה לתדהמתו את אותו יהודי עומד וממתין בפינת הרחוב. באותו רגע הוא הבין שמהוהו בטח מסתתר פה... הוא ניגש אליו וברכו בברכת חג שמח, ושניהם צעדו יחד לבית הרב. לאחר שהם סעדו את ליבם, והלבבות נפתחו, העז הרב ושאל את אורחו: "מדוע אתה מקפיד תמיד לצאת מבית הכנסת לפני ברכת כהנים? האורח החוויר, ניכר עליו שהוא נתון בסערת רגשות. עברו כמה דקות, וכשהוא מעט נרגע הוא החל בסיפורו:

"אספר לך משהו שלא סיפרתי לאף אחד", סיפור מצמרר, בזמן השואה, הייתי באושוויץ. היינו 800 אנשים בצריף אחד. היינו ישנים 8 אנשים דחוסים על דרגש עץ משופע, בלי שירותים ומקלחת; קצבת האוכל היתה 300 גרם לחם יבש ליום, ולפעמים מרק מקליפות תפוז"א.

אחד האסירים בצריף היה יהודי מיוחד שהחזיק נפשית את כולנו. כולם קראו לו "הרב של המחנה", הוא אהב את כולנו ועודד אותנו. כמעט בכל יום הוא היה יושב ומקשיב לצרותם של האסירים וחייב אותם מכל הלב.

ערב אחד, הרב נכנס לצריף ואמר: "בעוד שבועיים חג הפסח, אנחנו חייבים לחגוג את ליל הסדר. צריך להשיג מצה שמורה. שכל אחד יפתח את העיניים ואת הלב, ויחפש דרך להשיג מצה כשרה לקיים בה את המצווה.

ניגש אליו אחד האסירים, שהיה משרת של ניקיון וסדר

ומתחיל לברך ברכת כהנים: "ברוך ה'... וישמרך...", את השקט ששרר בין האסירים "אפשר היה לחתוך בסכין". היה זה מחזה נורא ומחריד. אלפי יהודים עומדים מורכנים, מורידים את העיניים לארץ, וים של דמעות נשפך... זה היה בכי בלי קול. האדמה הספוגה בדם היתה עכשיו רטובה מדמעות מלוחות רותחות.

"אחרי השחרור מאושוויץ נסעתי לאמריקה", סיים היהודי את הסיפור המצמרר. "עזבתי את היהדות לגמרי, חיפשתי לברוח מהכל. רציתי להתבולל, להתחתן עם מישהי לא יהודייה. אבל המחזה של אותה ברכת כהנים עמד מול עיניי, ופשוט לא יכולתי לעשות את זה... התחתנתי עם אישה יהודייה ונולדו לנו ילדים. רציתי לשלוח אותם ללמוד בבית ספר לא יהודי, אבל הדמות של היהודי, הרב הכהן מאושוויץ עמדה מול עיניי, ופשוט לא יכולתי לעשות את זה... שלחתי אותם לבית ספר יהודי".

"אתה מבין למה בברכת כהנים אני יוצא החוצה? "אני לא רוצה לאבד את הזיכרון של אותה ברכת כהנים של אושוויץ". אני רוצה לא לשכוח אותה, שתישאר חרוטה בליבי לעולמי עד... אני לא רוצה להחליף אותו בשום ברכת כהנים אחרת".

"יְבָרְכֶךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ. יֵאָר ה' פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ, וַיִּחַנְךָ. יֵשָׂא ה' פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ, וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם. וְשָׂמוּ אֶת-שְׁמִי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֲנִי אֲבָרְכֶם".

כמובן אין ללמוד ממעשה זה שכך ראוי / מותר לנהוג, ובוודאי אין מה לדון את אותו יהודי שעבר את שבעת מדורי הגהינם שם במחנות, אך מדבר אחד כדאי לקחת מכאן כמה אפשר להתרגש מ'ברכת כהנים' שאנו זוכים לה באופן יומיומי, מ'תפילה', מ'ברכה'.

יהי רצון שנזכה לרצות והצליח להתגבר על ה'מלומדה' – של נעליך מעל רגליך, להשליך את המנעול של ההרגל, אכי"ר.

בדירתו של נאצי, מפקד המחנה, והציע את עזרתו. הוא סיפר שבשעות הצהריים המפקד עולה לישון, ומאותה עת הוא יכול להשתמש בתנור שבמטבח בכדי לאפות מצות. הרב התרגש מאוד, ובקצרה הסביר ליהודי כיצד להכשיר את התנור ולאפות את המצות. המשרת פחד פחד-מוות מהרעיון המסוכן, אבל בסוף הסכים. בתוך כמה ימים הוא חזר בלילה לצריף כשהוא מחביא אצלו שתי מצות כשרות.

בערב פסח, אחרי מסדר ערב התיישבנו כולנו על הרצפה והתחלנו בעריכת הסדר. הרב קרא את ההגדה בעל פה, ואנחנו הצטרפנו אליו. לאחר מכן הרב חילק חתיכה קטנה של מצה לכל אחד מ-800 האסירים. בין כולנו היתה התעוררת בלתי נתפסת. "מרור" היה בשפע כל השנה... "ארבע כוסות" של יין לא היו, אבל דמעות שתינו לרוב. אולם באותו הלילה זכינו לאכול מצה שמורה, כאן באושוויץ.

לפתע דלת הצריף נפרצה, והנאצים יימח שם נכנסו פנימה, כשהם רואים 800 יהודים יושבים על הרצפה ביחד. תוך רגע כולנו קפצנו ונעמדנו לצד הדרגש. הנאצי הראשי הוציא אקדח, תפס את היהודי הראשון שלידו, הצמיד לו את האקדח לראש, וצעק: "מי ארגן את כל הכינוס הזה? אם לא תגיד מיד – אני הורג אותך..."

אותו יהודי סירב להסגיר את "הרב", והנאצי המשיך לצעוק – "אני אהרוג את כולם, אחד-אחד, עד שאדע מי אחראי לזה... הרב נעמד באמצע השביל שבין הדרגשים, מול הנאצי, הוא קרע את חולצתו, חשף את ליבו, ופנה לנאצי: "הנה, זה הלב שלי, אני ארגנתי את הכול. אני אשם, הרוג אותי".

הנאצי פסע לעברו כשהוא מכונן את אקדחו אל ליבו של הרב, ובשנייה לפני שהוא לוחץ על ההדק, הוא נעצר ומתחיל לחייך חיוך שטני. אנחנו כבר ידענו שמהו אכזרי יותר עומד לקרות. הנאצי פתח ואמר: "אני לא אהרוג אותך ככה סתם. מחר נאסוף את כל המחנה, נעמיד במה גדולה, ואני אספר לכולם מה עשית, ורק אז אהרוג אותך".

ולמחרת. אספו את כולם, הנאצי סיפר על "החטא" של הרב, והצמיד את אקדחו למצחו. בשניות האחרונות לחייו, הרים הרב את היד וביקש "זכות אחרונה", בקשה אחת לפני הוצאתו להורג.

"בקשה? מה אתה רוצה?" שואל הנאצי בלעג ארסי, "לחם? מרק? בשר?" "לא", ענה היהודי. "אינני רוצה לא מים ולא בשר ולא לחם או מרק. אני רוצה לתת משהו לאלפי האחים שלי כאן. אני אוהב אותם, אני כהן ואני רוצה לתת להם ברכת כהנים".

הרב הרים את שתי הידיים, מעמיד אותן בצורה המפורסמת,

ניתן לקבל את הגליון במייל

e0527167700@gmail.com

לפרטים, לתרומות, להערות ולהארות

052-716-7700